

Inleiding

Democratie – het laatste taboe

“De beste remedie tegen de tekortkomingen van de democratie is méér democratie.” Deze uitspraak van een Amerikaans politicus geeft in een notendop weer hoe er over het algemeen tegen ons politieke systeem wordt aangekeken. Onze parlementaire democratie mag dan kraken in al zijn voegen, er is vrijwel niemand die bepleit dat het systeem moet worden afgeschaft. Mensen verschillen over heel veel dingen van mening – van multiculturalisme tot marktwerking en van de aanpak van criminaliteit tot de aanschaf van Joint Strike Fighters – maar iedereen is het erover eens dat we over al dit soort zaken democratisch moeten blijven beslissen. Liefst nog democratischer dan we nu al doen!

Dat de westerse parlementaire democratie zich in zwaar weer bevindt, valt moeilijk te ontkennen. Politici en intellectuelen klagen dat kiezers zich gedragen als verwend kinderen, burgers klagen dat de politici niet naar hen luisteren. “We zitten met een onregeerbaar land, bevolkt door kiezers die zich gedragen als kleine kinderen”, treurde de Amerikaanse bestsellerauteur Jonathan Franzen onlangs. Het is een gevoel dat in veel democratische landen leeft. In Nederland constateerde de Raad Openbaar Bestuur, een adviesorgaan van de regering, in een rapport uit begin 2010 een ‘legitimitieitscrisis’ van het politieke bestuur, die wordt veroorzaakt door ‘een kloof tussen burgers en bestuurders’.

De kiezers uiten hun ongenoegen door steeds vaker van de ene naar de andere partij te ‘zappen’. Ze voelen zich ook steeds meer aangesproken tot radicale en populistische partijen. Het politieke landschap versplintert, waardoor het steeds moeilijker wordt om tegenstellingen te overbruggen en werkbare regeringen te vormen.

De bestaande partijen hebben nauwelijks antwoord op deze ontwikkelingen. Ze slagen er niet in om tot wezenlijk ander beleid te komen. Ze zitten gevangen in verkalkte partijstructuren, hun idealen gekaapt door belangengroepen en lobbyisten. Zo is het pijnlijk om te zien dat geen enkele democratische regering in staat is om de tering naar de nering te zetten. Overal steken democratische regeringen zich voortdurend in de schulden, om vervolgens noodgedwongen te moeten bezuinigen – tot woede van het kiezersvolk dat geen afstand wil doen van ‘verworven rechten’.

Ondanks al die geldsmijterij, blijven alle landen kampen met structureel hoge werkloosheid en blijven grote groepen mensen aan de kant staan. In vrijwel geen enkel democratisch land zijn adequate voorzieningen getroffen voor de aankomende vergrijzing.

*Democratie is uitgegroeid tot een geloof
– een moderne, seculiere religie.*

Tekenend is ook dat alle democratische samenlevingen gebukt gaan onder onuitroeibare bureaucratie en regelzucht. Elk probleem wordt bestreden met nieuwe regelgeving, met weer nieuwe uitzonderingen en toevoegingen, in plaats van met echte oplossingen. Burgers en bedrijven zijn amper nog in staat de weg te vinden in de bureaucratische doolhoven. Tegelijkertijd slaagt de overheid er niet in haar kerntaak – het handhaven van recht en orde – naar behoren uit te oefenen. Criminaliteit en vandalisme zijn alomtegenwoordig. Politie en justitie presteren ondermaats. Misdadigers worden nauwelijks gepakt en als ze gepakt worden, nauwelijks bestraft. Maar als burgers zichzelf verdedigen tegen geweld dan lopen ze kans een zwaardere straf te krijgen dan de misdadiger.

Het vertrouwen van de burgers in de politiek is inmiddels tot het nulpunt gedaald, zo blijkt uit allerlei onderzoeken. Er is een diepgeworteld wantrouwen ontstaan tegen de overheid, politieke regenten, elites en internationale organen die zichzelf boven de wet lijken te hebben gesteld. Veel mensen zijn pessimistisch over de toekomst. Ze vrezen dat hun eigen kinderen het slechter zullen hebben dan zij

zelf. Er is angst voor immigranten, een gevoel dat de eigen cultuur verloren gaat, een verlangen naar oude tijden, een gebrek aan zelfvertrouwen en dynamiek.

Het geloof der democraten

Hoewel de crisis in de democratie breed wordt onderkend, is er, zoals gezegd, nauwelijks kritiek op het democratische systeem als zodanig. Er is vrijwel niemand die de democratie de schuld geeft van de problemen. Alle politieke leiders – of ze nu links, rechts of gematigd zijn – beloven juist altijd méér democratie, nooit minder. Ze beloven altijd dat zij het anders en beter gaan doen dan hun voorgangers: de kloof met de burger gaan dichten, de luiken opengooien, nieuwe winden gaan laten waaien, nieuwe bezems gaan laten vegen, enzovoort – maar de wenselijkheid van het democratische systeem zelf stellen ze nooit ter discussie. Als er iets is waaraan volgens hen de democratie ten onder dreigt te gaan, is het *teveel vrijheid*. Links beklaat zich over teveel economische vrijheid, rechts over teveel sociale vrijheid – dit terwijl we nog nooit zoveel regels hebben gehad en nog nooit zulke hoge belastingen!

Je kunt gerust stellen dat kritiek op het democratische idee in onze samenleving min of meer taboe is. Je mag wel kritiek hebben op hoe de democratie in de praktijk wordt gebracht, of op bepaalde leiders of partijen (denk aan Pim Fortuyns ‘de puinhopen van paars’), maar kritiek op het democratische ideaal als zodanig is ‘not done’.

Democratie is uitgegroeid tot een geloof – een moderne, seculiere religie. Dit geloof in de God van de democratie hangt nauw samen met de aanbidding van de nationaal-democratische staat, die in de loop van de 19e eeuw is ontstaan. God en de Kerk zijn daarbij vervangen door Vadertje Staat. Democratie is het ritueel waarin we tot onze Vaderlijke regenten bidden om inkomsten, werk, onderdak, gezondheid, veiligheid, scholing. We willen al die mooie dingen hebben, zonder dat we naar uitvoerbaarheid of kosten wensen te kijken. De Staat is immers God, die kan overal voor zorgen. Hij is de beloner, de rechter, de alwetende, de almachtige. Ook met onze persoonlijke problemen wenden wij ons tot Hem.

Het mooie van de Democratische God is dat hij zijn goede werken geheel onbaatzuchtig verricht. God – de Staat – heeft geen eigenbelang. Hij is de hoeder van het algemeen belang. Hij kost ook niks. Hij deelt brood, vis en andere gunsten allemaal gratis uit – zo lijkt het tenminste.

Het democratische geloof is inmiddels zo ingeburgerd en wijd verspreid dat democratie voor het gevoel van de meeste mensen gelijk staat aan alles wat (politiek gezien) goed en moreel is. Democratie staat voor vrijheid (je mag kiezen), gelijkheid (iedere stem telt even zwaar), rechtvaardigheid (ieder mens is gelijk), saamhorigheid (we beslissen allemaal samen), vrede (democratische landen voeren nooit ongerechtvaardigde oorlogen). In dit denkschema is er maar één alternatief voor democratie: dictatuur. En dictatuur vertegenwoordigt uiteraard alles wat slecht is: onvrijheid, ongelijkheid, oorlog, onrecht.

Niet voor niets kondigde de conservatieve Amerikaanse denker Francis Fukuyama in een beroemd essay uit 1989 het ‘einde van de geschiedenis’ aan. De moderne westerse democratie is volgens Fukuyama de climax van de politieke evolutie van de mensheid. Of, zoals hij het zei, in onze tijd zijn wij getuige van ‘de universalisering van de Westerse liberale democratie als de uiteindelijke vorm van menselijk bestuur’. Het spreekt vanzelf dat alleen heel kwaadaardige geesten (terroristen, fundamentalisten, fascisten) zich tegen een dergelijk heilig geloof zouden durven uitspreken.

Democratie = collectivisme

Toch wagen wij het om het in dit pamflet op te nemen tegen de God van de democratie, en dan met name de nationale parlementaire democratie. Het democratische beslissingsmodel is prima in sommige contexten, op lokaal niveau, of binnen verenigingen, maar een nationale parlementaire democratie, zoals de meeste westerse landen die nu kennen, heeft meer nadelen dan voordelen. De parlementaire democratie is onrechtvaardig, werkt bureaucratie en stagnatie in de hand, ondermijnt vrijheid, zelfredzaamheid en dynamiek, en leidt

onvermijdelijk tot zelfzucht, behoudzucht, regelzucht, gemakzucht en potverteren. En niet omdat bepaalde politici het niet goed doen – of omdat paars of blauw of rood of bruin de verkeerde combinatie is – maar omdat het systeem ertoe leidt.

Het kenmerk van democratie is dat ‘het volk’ beslist hoe de maatschappij dient te worden ingericht. Met andere woorden, dat wij allemaal ‘samen’ over alles beslissen dat ons aangaat. Hoe hoog de belastingen moeten zijn, hoeveel geld er naar de jeugdzorg moet en naar de bejaardenzorg, hoe oud kinderen moeten zijn voor ze alcohol mogen drinken, hoeveel pensioenpremie een werkgever moet afdragen voor zijn werknemers, wat er op een etiket moet staan, wat kinderen moeten leren op school, hoeveel geld moet worden gespendeerd aan ontwikkelingshulp of aan groene stroom of aan voetbalclubs of aan orkesten, hoe een kroegbaas zijn kroeg moet inrichten en of zijn gasten wel of niet mogen roken, hoe een schuurtje eruit moet zien of een huis, hoe hoog de rente moet zijn, hoeveel geld er moet circuleren in de maatschappij, of de banken moeten worden gered met belastinggeld als ze zich in de nesten hebben gewerkt, wie zich arts mag noemen, wie een ziekenhuis mag beginnen, of we oorlog gaan voeren, wanneer en hoe een mens mag sterven. Over al deze dingen – en duizenden andere zaken – wordt in een democratie ‘het volk’ geacht te beslissen. In de praktijk betekent dat: de meerderheid – of liever gezegd, de volksvertegenwoordigers die door de meerderheid zijn gekozen.

Democratie is daarmee per definitie een *collectivistisch* stelsel. Het hele idee achter het systeem is immers dat het wenselijk en rechtvaardig is dat alle belangrijke besluiten over de fysieke, sociale en economische inrichting van de maatschappij worden genomen door het collectief, het volk. En het volk besteedt dat uit aan zijn vertegenwoordigers in het parlement, met andere woorden, aan de Staat. Alle belangrijke lijnen in de samenleving lopen in een democratie dan ook *via de Staat*.

Zo staat het ook in de Nederlandse Grondwet. Die stelt expliciet dat de Staat moet zorgen voor ‘bevordering van voldoende werkgelegen-

heid', 'spreiding van welvaart', 'bevordering van de volksgezondheid', 'bevordering van voldoende woongelegenheid', 'toezicht op het onderwijs', 'bestaanszekerheid van de bevolking'. De Staat moet volgens de Grondwet zelfs de 'voorwaarden' scheppen voor 'maatschappelijke en culturele ontplooiing en vrijetijdsbesteding'. Dit zijn de bekende bouwstenen van een collectivistische of socialistische maatschappij.

Het is dan ook misleidend om te beweren dat democratie op de een of andere manier de onvermijdelijke climax is van de politieke evolutie van de mensheid. Dat is propaganda om te verhullen dat democratie wel degelijk een hele specifieke politieke richting behelst. En dat er voor die richting wel degelijk hele redelijke alternatieven mogelijk zijn.

Eén van die alternatieven heet: vrijheid. Liberalisme – in de klassieke betekenis van het woord (wat iets anders is dan VVD-liberalisme). Dat vrijheid iets anders is dan democratie is niet zo moeilijk in te zien. Ga maar na: we beslissen toch ook niet democratisch hoeveel geld iedereen moet besteden aan zijn kleding? Of naar welke supermarkt we gaan? Dat bepaalt iedereen zelf. En die keuzevrijheid werkt prima. Waarom zou het dan beter werken als we over al die andere zaken die ons aangaan – van onze gezondheidszorg en pensioenen tot en met onze kroegen en voetbalclubs – wel democratisch beslissen?

Dat vrijheid iets anders is dan democratie is niet zo moeilijk in te zien. Ga maar na: we beslissen toch ook niet democratisch hoeveel geld iedereen moet besteden aan zijn kleding?

Sterker, zou het niet zo kunnen zijn dat het feit *dat* we overal democratisch over moeten beslissen – het feit *dat* vrijwel alle economische en maatschappelijke kwesties door of via de Staat worden bepaald en geregeld – de oorzaak is van de misstanden en tekortkomingen in onze maatschappij? Dat bureaucrativering, regelzucht, parasitisme, criminaliteit, machtsmisbruik, werkloosheid, inflatie, enzovoort, niet het gevolg zijn van een *gebrek* aan democratie, maar juist worden veroorzaakt door de democratie? Dat ze bij democratie horen zoals de Trabant bij het communisme?

Dat is de centrale vraag die wij ons stellen in dit pamflet, en die wij, dat zal duidelijk zijn, bevestigend beantwoorden. Dit boek is opgebouwd uit drie delen. In het eerste deel gaan we in op het geloof in de God van de parlementaire democratie. Zoals ieder geloof, kent ook de democratie een aantal leerstellingen, dogma's die iedereen als waar beschouwt en als vanzelfsprekend aanvaardt. Wij hebben die vervat in 13 mythen van de democratie.

In het tweede deel gaan we in op de praktische gevolgen van het democratische systeem. Wij proberen te laten zien waarom democratie onvermijdelijk leidt tot stagnatie en wat er inefficiënt en onrechtvaardig is aan het systeem.

In het derde deel schetsen we een alternatief voor de democratie, namelijk een politiek systeem gebaseerd op zelfbeschikkingsrecht van het individu, dat wordt gekenmerkt door decentralisatie, lokaal bestuur en diversiteit.

Ondanks onze kritiek op het huidige nationaal-democratische systeem, zijn we optimistisch over de toekomst. Een van de redenen waarom veel mensen somber zijn, is dat zij aanvoelen dat het huidige systeem aan het vastlopen is, terwijl ze geen aantrekkelijk perspectief zien. De politiek bepaalt sterk hun leven maar zij bepalen niet de politiek. De enige alternatieven die er lijken te bestaan, zijn vormen van dictatuur, bijvoorbeeld het 'Chinese' model, of vormen van nationalisme of fundamentalisme.

Maar dat is een misvatting. Democratie is niet hetzelfde als vrijheid, het is net zo goed een vorm van (verlichte) dictatuur – de dictatuur van de meerderheid en van de Staat. Het is ook niet synoniem aan rechtvaardigheid, gelijkheid, saamhorigheid, solidariteit of vredelievendheid.

Democratie is een systeem dat 100 jaar geleden is ingevoerd, uit diverse motieven, onder meer om socialistische ideeën te verwezenlijken binnen liberale maatschappijen. Wat je daar verder ook van mag vinden, die ideeën hebben hun beste tijd gehad. Ze werken niet of niet

meer. Het is tijd voor een nieuw politiek ideaal, waarin productiviteit en solidariteit niet worden georganiseerd op basis van democratische dictatuur, maar voortkomen uit vrijwillige relaties tussen mensen. Wij hopen onze lezers ervan te overtuigen dat zo'n ideaal dichterbij is dan menigeen zich nu kan voorstellen – en de moeite van het nastreven waard.